

YLIOPISTOJEN HANKINTATOIMI

Tarkastuksen kohteena on ollut hankintalainsäädännön noudattaminen sekä hankintojen ohjeistus ja organisointi. Tarkastus on koskenut neljää eri yliopistoa: Helsingin kauppakorkeakoulua, Joensuun yliopistoa, Turun kauppakorkeakoulua sekä Vaasan yliopistoa. Esimerkiksi vuonna 2000 näiden yliopistojen hankintoihin on käytetty yhteensä noin 174 miljoonaa markkaa (noin 29 miljoonaa euroa), joka on keskimäärin noin 21 % yliopistojen kokonaismenoista.

Valtion hankintoja koskevat keskeiset säännökset ovat laki julkisista hankinnoista ja asetus kynnysarvot ylittävistä tavara- ja palveluhankinnoista sekä rakennusurakoista. Niiden mukaan hankinnat on kilpailutettava ja tehtävä mahdollisimman edullisesti. Suuret eli ns. kynnysarvon ylittävät hankinnat on kilpailutettava EU:n laajuisesti.

Tarkastetuissa yliopistoissa tietyn euromäärän ylittävien hankintojen ja toisaalta eräiden hankintalajien kuten atk-, puhelin- ja kiinteistöpalveluiden hankinnoissa päätösvalta ja hankintavastuu on keskitetty. Muista hankinnoista päättävät yliopistojen eri toimintayksiköt vuosittaisten määrärahojensa puitteissa. Tämä merkitsee, että jopa useita kymmeniä yliopiston toimintayksiköitä toimii myös hankintavastuullisina yksikköinä, jolloin hankintalainsäädännön, hankintojen asiakirjaprosessin ja hankintamenettelyjen asiantuntemusta vaaditaan suurelta määrältä yliopistojen henkilökuntaa. Tarkastusvirasto on pitänyt hajautettua organisaatiota yhtenä syynä yliopistojen hankintatoiminnassa ilmenneisiin epäkohtiin. Yliopistojen tulisikin ottaa käyttöön keinoja, joilla hajautetusta organisaatiosta aiheutuvia epäkohtia voidaan vähentää.

Tarkastushavaintojen mukaan hankintasäännösten noudattaminen on ollut puutteellista kaikissa tarkastetuissa yliopistoissa. Hankintoja ei ole monissa tapauksissa kilpailutettu ollenkaan tai sitten kilpailua ei ole toteutettu säännösten edellyttämällä tavalla. Myöskään hankintaprosessiin

kuuluvia asiakirjoja ei ole joko laadittu ollenkaan tai sitten ne ovat olleet sisällöltään usein puutteellisia. Kilpailuttamatta jättämisen perusteluja ei myöskään aina ollut dokumentoitu. Yliopistojen kaikkia asiakirjoja koskee lisäksi kirjaamis- ja arkistointivelvollisuus. Hankinta-asiakirjojen kohdalla tämä velvollisuus oli useimmiten laiminlyöty.

Yliopistot tekevät hankintoja monilta eri toimittajilta ja pienissä erissä. Tällöin hankintojen kilpailuttamis-, laskutus- ja muut prosessikustannukset ovat suuremmat kuin jos hankintoja keskitettäisiin. Tarkastusviraston mukaan yliopistojen hankintojen rationalisointimahdollisuuksia prosessikustannusten alentamiseksi olisi aiheellista selvittää.

Valtion hankintatoiminnan kehittämissuunnitelmien tavoitteena on lisätä hallinnonalakohtaista hankintojen strategista ohjausta ja hankintayhteistyötä hankintatoiminnan rationalisoimiseksi ja hankintavolyymien kokoamiseksi. Opetusministeriön hallinnonalalla ei ole toistaiseksi tällaista hankintojen ohjausta. Opetusministeriön aloitteesta on kuitenkin syntynyt jonkin verran hankintayhteistyötä yliopistojen piirissä. Myös saman alueen yliopistojen välillä on ollut hankintayhteistyötä. Tarkastusviraston mukaan yliopistojen hankintayhteistyötä on mahdollista lisätä hankinta-asiantuntemuksen parantamiseksi ja hyödyntämiseksi, hankintaresurssien säästämiseksi sekä hankintojen volyymietujen hyödyntämiseksi.